

Разом з тим, культура не лише роз'єднує, але і об'єднує людей різних цивілізаційних орієнтацій. Не слід забувати, що всі світові релігії виникли із сплаву елементів попередніх язичеських вірувань з іншим баченням одвічних проблем людства. З іншого боку, формами духовного об'єднання різних цивілізацій стали філософія, наука, освіта, боротьба за соціальне звільнення, за національне самовизначення, за гуманізм. Тому, хоч і не слід ігнорувати загрозу розколу цивілізацій за культурною ознакою, але і перебільшувати її – теж не варто.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1995. – 515 с.
2. Шпенглер О. Закат Европы: Почерки морфологии мировой истории.– Минск: ООО „Попурри”, 1998. – Т. 1. – 688 с.
3. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. – К., 1995. – Т. 1-2.
4. Зиновьев А. Запад. Феномен западнизма. – М.: Центрполиграф, 1995. – 461 с.
5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка. – М.: ООО „Изд-во АСТ”, 2003. – 603 с.
6. Бжезінський З. Велика шахівниця: американське верховенство та його стратегічні імперативи / Переклад з англ. – Львів-Івано-Франковськ: „Лілея-НВ”, 2000. – С. 122.
7. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Губернський Л., Андрущенко В., Міхалченко М. – К.: Знання України, 2002. – 580 с.
8. Цивилизационные модели современности и их исторические корни / Ю.Н. Пахомов, С.Б. Крымский, Ю.В. Павленко и др. / Под ред. Ю.Н. Пахомова. – Киев: Наукова думка, 2002. – 632 с.
9. Кремень В.Г., Табачник Д.В., Ткаченко В.М. Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду). – К.: ARC-UKRAINE, 1996. – 596 с.
10. Гумилев Л. Н. География этносов в исторический период. – Л.: Наука, 1990. – 280 с.
11. Савицкий П. Н. Континент Евразия. – М.: Аграф, 1997. – С. 13-78.
12. Панарин А. С. Православная цивилизация в глобальном мире. – М.: Алгоритм, 2002. – 496 с.
13. Кара-Мурза С. Г. Советская цивилизация.– М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – Кн. 1: От начала до Великой Победы. – 640 с.
14. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основа, 1994. – 269 с.
15. Кара-Мурза С. Г. Опять вопросы вождям. – К.: Ориане, 1998. – 496 с.
16. Семенникова Л. И. Россия в мировом сообществе цивилизаций. – Брянск, 1996. – С. 86.

ДМИТРИЄНКО Ю. М.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПОСТТОТАЛІТАРНОЇ СПЕЦИФІКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕВІАНТНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ

За наших часів, як бачимо, відбувається філософськи структуроване на телеологічному рівні конкретно-історичне осмислення правового розвитку у трансгресивному поглибленні світоглядно-філософського пізнання ідейного смислу, змісту та форми методо-методологічних і часо-просторових констант, що виходять з праворефлексивних смислових, змістовних і формових властивостей, меж і міри правового простору й законодавчого часу. Так, з народженням синергетики як філософської міждисциплінарної теорії, зазначаємо, відбувається принципово нове, еволюційне (фактично коеволюційне) переосмислення нелінійних, світоглядно усталених, але ідейно не озвонішнених на загальнометодологічному рівні філософсько-методологічних констант «старої», інтравертно-позитивної гносеології евристичних архетипів, наприклад, часо-просторової геометрії, механіки, емпірії та будь-якої прикладної філософії про поліфункціональні домінанти і детермінанти простору та часу, які екстравертно поширюються на будь-яку галузь буттєвого знання, пізнання, а також відповідної практики. Будемо акцентувати в цьому аспекті нашу увагу на тому, що недостатньо дослідженими є аспекти теоретико-методологічної ідентифікації тих джерел девіантної правосвідомості, які трансгресивно рухають трансформацію

сучасних правових рефлексій, або є актуальними, дієвими, функціональними, створюють базові теоретико-методологічні константи маргінального правоїдентифікаційного руху дійсності, що детерміновані статичним змістом посттоталітарного часу як конкретно-історичного циклу соціальної активності правової свідомості.

Зазначимо, що у попередніх роботах певною мірою досліджувались питання поліфонічної ідентифікації методологічно-правової природи девіантної правосвідомості як різновиду маргінального соціального відбиття (В.О.Чефранов), але недостатньо зроблений акцент на розкритті теоретичних властивостей методологічного осмислення маргінальних правових норм як актів девіантної правосвідомості, на що поки вітчизняна правова наукова думка слабо привертає увагу [Див. 1-3, 7].

Спробуємо розглянути деякі теоретико-методологічні аспекти ідентифікації актуальних джерел посттоталітарної української правосвідомості україноментальної етнотериторіальної спільності (етносу, народу, нації) як єдиної базової теоретико-методологічної константи рефлексивного правозаконодавчого руху у контексті виявлення традиційних загальнометодологічних детермінант історичного права – і законоруху. Відповідно будемо робити розгляд інших констант правозаконоруху у плані методологічного розгортання еволюційно-трансформаційної рефлексивної динаміки сучасних посттоталітарних суспільств, їх законодавчо-правової бази.

Думаємо, що, певною мірою розв'язані проблеми теоретико-методологічної ідентифікації і верифікації актуальних джерел девіантної правосвідомості, і будуть оптимально сприяти раціональному розумінню важких проблем й завдань посттоталітарного правобудівництва й правовідбиття, а також слугувати певною теоретичною основою для подальших досліджень проблем посттоталітарних правових рефлексій як рефлексій правової свідомості.

Будемо концептуально наголошувати на можливості непротирічного позитивного розуміння старого діалектичного положення про зв'язок простору і часу як філософських категорій з автентичною правовою формою та змістом, диференційованого з деякими, на наш погляд, протиріччями як основного, так і другорядного плану. Думаємо, що на галузь право законодавчих відносин, відповідних трансформацій та осмислень на лінійному позитивному рівні правомірно можемо застосовувати відповідні методичні та методологічні положення з загальної теорії змісту й форми права і свідомості робочу тезу про те, що зміст завжди пов'язаний з методичним розв'язанням основних, первинних у **лінійній, позитивній площині ідентифікації** вихідних протиріч та розвиткових засад, які належать вторинній, видовій правовій природі, а форма – з методологічним розв'язанням вторинних, родових (знову ж таки, у лінійній позитивній площині конкретно-історичного характеру), протиріч і трансформаційних умов простору як начальних [Див. 4].

У телеологічних правозаконозмінах еволюційного (коеволюційного) плану характерно присутня, вважаємо, максимальна девіантна трансгресія на етапі кризового, перехідного, аномічного ідейно-світоглядного буття права і закону, коли важливими є не стільки змістовні, скільки формові перетворення, коли ідейно структуруються зв'язковими відношеннями з домінантою структурних елементів саме змістосмислосціннісні правові і законодавчі системи поліфонічного станово-конфігураційного поля як **хвильової форми** будь-яких пізнавальних відгалужень теоретико-практичного знання й досвіду: культурного, матеріального, аксіологічного, правового та ін. саме за рахунок певних, середовищно синкретизованих нелінійно-структурних елементів правової структури родової природи, відбувається упорядкування й унормовування системних елементів закону, законодавства, певної системи та галузі законодавства як вторинної видової правової природи.

Відносно еволюційної (коеволюційної) правової інформації – матерії, яка завжди актуально рухається, розмірковуючи за логікою старої марксистської діалектики, зазначимо, що, за нашими аргументами, продовжує залишатися актуальним загальне протиріччя руху правової інформації (законодавчої матерії), що утворюється за єдністю у них моментів змінювання і стійкості, знаходить конкретно-історичне існування у єдності сторін співіснування, змін станів правової інформації (законодавчої матерії). Звідси неважко показати, що правовий простір і час трансцендентно зв'язані з традиційним розв'язанням тих трансцендентальних протиріч, які були наслідком тільки некоеволюційного співіснування та відповідною зміною правових, знаково-матеріальних станів. Тоді за протиріччям коеволюційного здійснення правових перетворень та їх некоеволюційного співіснування як начальною умовою позитивного пізнання, кожен

збережений правовий, законодавчий стан у методичному відношенні не сприймає інший, також некоеволюційно співіснуючий за певними ментально-історичними критеріями правосвітопізнавальної гносеології будь-якого правового, законодавчого стану правової інформації (знакової матерії), але на той час співіснує у функціональній площині сумісно, поруч і у зв'язку з ним **як певна рефлексивна хвильова форма правосвіту**. Методологічне розв'язання цього протиріччя знаходиться у наявності з методичним виявленням деякої загальної закономірності неантагоністичного некоеволюційного співіснування векторної часопокладеності реальних правозаконодавчих явищ, віддзеркаленого структурною природою та властивостями трансформаційного руху правового простору. Тоді правова, законодавча протирічність єдності та взаємовиключення позитивних і телеологічних векторів правозаконодавчого розвитку і співіснування некоеволюційно знімається зі специфічного змісту системного зв'язку (системного відношення) поліфункціонально співіснуючих, часопокладених відносин у форму просторового структурного їх зв'язку (просторового відношення), просторопокладеного у буттєвому відношенні та процесуально здійсненого у конкретно-історичному циклі соціальної активності правової свідомості, її елементарної системно-структурної архітекτονіки [Див. 5].

За умов радикальної трансформаційної зміни правових, законодавчих станів утворюється начебто алогічне протиріччя: будь-яка частина правової інформації (законодавчої матерії), будь-яке правозаконодавче явище у силу відповідної телеологічної закономірності (цільового юридичного закону) спроможні мати різні як гомогенні, так й гетерогенні правозаконодавчі стани. Спроможність одного правового предмету чи явища мати різні поліфонічні стани, зв'язки, тобто, спроможність **структури** одного правового, законодавчого стану мати іншофункціональні поліфонічні стани, є протирічною. Наприклад, єдине (як одне) зв'язкове (відношеннєве) поле структурних станів правового, законодавчого простору й часу трансгресивно виключає будь-яке інше поліфонічне відношення і актуальну розвиткову поліфонічність як іншофункціональну, але на той час існує у етнотериторіальному просторі поруч з різними можливими поліфонічними зв'язками, часовими переходами, які, за проведеними дослідженнями, є типово синергетичними [Див. 6]. Виходить, природна ментальна експансія зовнішнього простору як часова дискретна трансгресія права є лише єдиним часовим, конкретно-історичного плану, станом правового і законодавчого впливу простору інших, викликає структурні протиріччя як на структурному, просторовому, так на системному, часовому рівнях правопокладального принципотворення, бо традиційне позитивне відношеннєве функціонування правових детермінант виключає інший, але у силу історичних законів змінюваності (законів повернення) може набути тих чи інших резонансних якісних та кількісних параметрів.

Знову ж таки, за контекстом «діалектичного» зняття цього протиріччя, останнє може бути трансгресивно істинно правильно розв'язане лише у законодавчому часі як фундаментальній умові дискретного змінювання будь-якої структурної трансгресії, віддзеркалюючої у своїй природі та функціональних властивостях саме ту загальну закономірність, яка характеризує трансгресивний хвильоподібний, конфігураційний, структурний перехід (зв'язок, відношення) одного стану в інший, від одного стану до іншого, а також відповідну зміну, чергування станів.

Так, наприклад, у тому ж контексті приведених нами аргументів, за логікою партикулярного мислення (пізнання, ідентифікації, маркерування) теоретичних, філософсько екстрапольованих, основ буттєвого часу і простору як змісту і форми пізнання, як права безпосередньо рефлексується у наш контекст звісна правомірність багатьох висновків тих філософських теорій (Аристотель, Лейбніц, Дідро та ін.), котрі вбачають у сутності простору й часу певні порядки, закони співіснування і зміни станів **як типово правові**.

Виникає закономірне питання про те, яким чином тоді існують поліаспектно поширені в цілому у філософії та науці концепції розуміння часу, як чистої тривалості, а простору – як чистої простоті (Демокрит, Декарт, Ньютон та ін.).

Зрозуміло, що, задля нашої контекстуальності, має сенс здійснення у науково-екскурсивному аспекті як системного, теоретико-порівняльного, гносеологічно адаптованого аннотування зазначених концепцій, як з точки зору методологічної, так й з точки зору структурно-онтологічної реконструкції еволюційно-історичної генези актуальних концепцій тривалості часу й протяжності простору.

Яким чином тоді можна узгодити актуальні концепції тривалості часу й протяжності простору з еволюційним та історичним правовим усвідомленням природи правової системи,

виходячи з ідеї партиципаційної (елементарної структурно – системної) рівності лише за певних умов правової системи законодавчої структури?

Тоді виходить, що традиційно телеологічне розуміння правової системи, рівній законодавчій структурі концептуально порушується, бо виходить, що у одній правовій системі як філософсько – трансцендентальної просторової п р о т я ж н о с т і (родова правова природа) може бути більш ніж одна законодавча структура як нефілософсько-трансцендентна часова (дискретна) законодавча т р и в а л і с т ь (видова правова природа), що робить систему нерівноважною, гетерогенною, нестійкою, а звідси – **типово синергетичною**. Справа полягає, вважаємо, у тім, що, за нашою логікою й методологією дослідження, право як феноменальне явище онтологічного пізнання, рефлексуючись у духовних і матеріальних артефактах з а к о н о д а в ч о г о знання й мислення, маючи в і д н о с н у буттєву самостійність, внаслідок правового усвідомлення, корелятивно відбиваючись через д у х о в н і артефакти законодавчої культури і законодавчого знання у феномені закону, законодавчих актів, структури як теж відносно самостійних феноменів гносеологічного пізнання правової природи, не може не детермінувати тих функціонально-релевантних параметрів закону, що домінантно цілепокладені за власними функціями тільки вимог й потреб конкретно-історичної розвиткової специфіки певної епохи як конкретно-історичного розвиткового правового аттрактора.

В цьому відношенні набувають стратегічної актуальності такі параметральні якості та характеристики позитивності-телеологічності розвиткових процесів рефлексивної правозаконодавчої реальності, які репрезентують або історичний, або еволюційний напрямок правозаконодавчого руху як домінантний. Такими параметрами, за нашими аргументами, є функціонально-ролевантні процесуально-станові характерології симетричності-асиметричності права і закону як їх межа і міра формальної й неформальної спадкоємності в правовій свідомості. Думаємо, що такі риси саме й ідентифікують таке конкретно-історичне співвіднесення соціально рефлєкторних процесів правоусвідомленого відображення права у юридичному законі, коли на рівні позитивного правового буття певної конкретно-історичної епохи існує формально ігнорована неопозиційність причинного права як трансцендентального непроцесуального явища об'єктивної н о у м е н а л ь н о ї родової правової природи та його соціальної трансцендентної рефлексії у матеріально-знаковому законі як трансцендентного процесуального явища наслідкової суб'єктивної ф е н о м е н а л ь н о ї видової правової природи.

Тоді на рівні телеологічного, еволюційного правового руху, вважаємо, формально не ігнорована неопозиційність права і закону. Навпаки, за умов телеологічного, структурно налаштованого правозаконодавчого розвитку здійснюється лише і тільки о п о з и ц і й н а модель функціональної ролевантності права і закону у площині первинних (фізичних осіб) та вторинних (юридичних осіб) суб'єктів правової свідомості. За таких умов відбуваються ідейно-світоглядні пошуки тієї домінанти правозаконодавчого руху й розвитку, яка аксіологічно репрезентує або **стійку** ментальну, або ідеологічну домінанту у правовій і законодавчій реальності як парадигматичної, що вивляється у соціальній домінанті, формальній або неформальній спадкоємності правової свідомості. Останні, за нашими аргументами, репрезентують домінанти ідеологічних (формальних, неопозиційних) і ментальних (неформальних, неопозиційних) моделей правозаконодавчих трансформацій.

У створеній у такий спосіб формальній паритетності права і закону у позитивній, конкретно-історичній площині правового усвідомлення соціально-правової реальності, неформально не розмежовуючи на рівні функціональної о п о з и ц і ї телеологічної трансформації права як трансцендентальної а р х і т е к т о н и ц і, еволюційних векторів трансгресивної моделі незворотних правозаконодавчих змін у часо-просторі реальної асиметрії права і закону як інформаційно-енергетичного та ідейно-ментального н о у м е н а родової правової природи та світоглядно – ідеологічного ф е н о м е н а видової правової природи, – у л і н і й н і й, сцієнтичній моделі формального буття права принципово порушуються ті еволюційні засади природних коренів світового творення моделей ієрархізації або розгалуження світових правових систем, що буттєво існують як цивілізаційно озовнішнені правові с у б'є к т и неформального правотворення і як природно-феноменального правопізнання (А. А. Козловський). А саме: за таких умов, за нашими аргументами, світові правові системи розглядаються як такі лише л і н і й н і правові об'єкти, що пізнавально існують і буттєво трансформуються за закономірностями власного, як правило, цивілізаційно не озовнішненого системного формального правозастосування. Останнє, за нашими аргументами, за умов неопозиційної тотожності права і закону у елементарній

структурно-системній площині ідеологічної х и б н о с т і їх аксіологій та відповідних акмеологій (право як структура дорівнює закону як системі у лінійно-позитивній площині, коли розвитковий, телеологічний рух відбувається за рахунок умовного просторового збільшення с т р у к т у р н о ї домінанти права у кореляції умовно часового зменшення с и с т е м н о ї домінанти закону), не може набувати рис неформального, ментально структурованого у світові процеси й системи правотворення, залишаючись догматизованим з н а н н я м системного плану, що знаходиться у площині замкненого, ідеалізованого розвитку закону як явища л и ш е видової правової природи, вимагаючого ц и в і л і з а ц і й н о г о структурного озовнішнення, світоглядної відкритості, пізнання та, як правило, зовнішньої к о р е л я ц і ї. Така обставина виникла тому, що, внаслідок замкненого розвитку права як системи права (філософсько-правова термінологія) або законодавчої системи (термінологія теорії держави та права), з'являється г о с т р а загроза п о м и л к о в о сприймати правовий час як с т р у к т у р у, що позитивно домінує в історичних, еволюційно нецивілізованих правозаконодавчих просторових реаліях буття **нетрадиційного суспільства**, коли правовий простір дискретно звужений до національної з а к о н о д а в ч о ї системи як ідеологічної структури і домінанти штучного, хибного витвору, яка губить риси неформальної спадкоємності тієї чи іншої етнотрадиції (= національної самосвідомості), трансгресивно переутворюючись у свою, знову ж таки, х и б н у іншоформу – ідеологічну етнотрадицію (= «ідеологічну» самосвідомість).

В цьому відношенні відбувається парадигмальна ідеологічна переорієнтація саме таких н а ч а л ь н и х умов як першопричин і першопринципів праворефлексії законотворення як типово правоусвідомлених, що спочатку у цивілізованому світі існувало лише і тільки на ментальній основі як досвідно адаптованих (максимально оптимальних) й на ментальному субстраті буттєвого народження сучасних зразків соціально-правових реалій. На відміну від права, правосвідомості, девіантної правосвідомості, які як з м і с т о в н і філософсько-правові категорії за своєю методологічно-правовою функцією та як н а ч а л ь н і причини – п е р ш о п р и ч и н и будь-якого часо-просторового праворефлексивного законоосмислення й закону, у тому числі за перехідного правозаконобуття, належать до родової правової природи та є підлеглими загальним закономірностям (законам) нелінійного еволюційного пізнання (мислення, ідентифікації), які еволюційно полідефініціюють часо-просторово незворотні (можливо ідейно не завершені на лінійному рівні трансформаційних змін) архетипово-розвиткові напрямки синергетичних правоусвідомлених нелінійних рухів, з а к о н і законосвідомість як о с т а т о ч н і н а с л і д к и історичної, лінійної видозміни права або його функціонально-ролевантні іноформи і методично – «віртуалізовані» ф о р м и методичного, за конкретно-історичними параметрами акмеологічного іншобуття, як за своїми функціями, так і, у свою чергу, за видовими неатрибутивно-розвитковими наслідками, правомірно належить до сфери лінійного пізнання (мислення, ідентифікації), набуваючи при цьому типових лінійно-традиційних рис, різнопланових характеристик і функцій. Можемо впевнено говорити про будь-яку закономірність та будь-який природний закон позитивного п р а в о в о г о плану як про лінійні, традиційно осмислені та світоглядно відображені у законодавчій нормі видової правової природи – конкретно-історичній законодавчій істині (законодавчій нормі) на певному етноментальному терені – н о р м и права родової природи.

У цьому відношенні зупинимось на міждисциплінарному, методологічно-правовому (філософсько – правовому) окресленні сутнісних рис й характеристик норм права і норм закону як концептуально н е т о т о ж н и х одиниць ідейно-світоглядного правовиміру, які мають різноджерельну функціонально-ролевантну і детермінантну цілепокладеність принципового контексту, що аказуально детермінує будь-які їх причинно-наслідкові інформаційно-знакові рефлексії правоїдейних та законоістинних вимог і потреб.

Говорячи про інформаційно-знакову рефлексію соціального відбиття правової ідей у законодавчу істину, будемо зазначати, що рівень законодавчої істинності буде репрезентативно відбивати (світоглядно маркерувати) відповідний рівень цивілізаційно озовнішеної аксіологічності та акмеологічності ментальних претензій як п о т р е б видової правової й законодавчої природи, відбитих у духовних і матеріальних артефактах видової правозаконодавчої культури як у контексті світових правових та законодавчих вимог, так і родових характеристиках вітчизняної з а к о н о д а в ч о ї культури. У цьому плані дистанційна світоглядна асиметрія права і закону диференціює телеологічну опозицію права у з а к о н і, а закону до права, яка методологічно репрезентує площину ідейно – м е н т а л ь н и х, с у с п і л ь н и х цінностей як аксіологічну конкретність законодавчої істини, віддзеркалюючої н а ц і о н а л ь н у, д е р ж а в н у

сутність природи закону. Остання водночас імперативно відбиває або відповідний, або невідповідний світовим правозаконодавчо-аксіологічним вимогам і потребам певний, конкретно-історично залежний ступінь вітчизняного пізнання правової ідеї через законодавчу істину як норму закону, котра через аксіологічний рівень істинності або хибності соціальних вимог і потреб репрезентується у певному циклі соціальної активності правосвідомості й законсвідомості.

Саме за відповідністю ментальних цінностей суспільства та національних акмеологій держави світовим правозаконодавчим атрибутам правової ідеї спроможна рефлексуватись цінність національного закону, його вагомість та правдивість, підтверджених позитивним чи негативним з в о р о т н и м зв'язком, насамперед, соціологічно-статистичного характеру й юридично-пропедевтичній пролонгації.

У відношенні генези детермінантно-індетермінантних характеристик і джерел родової та видової правової і законодавчої природи правосвідомості, будемо говорити про два види детермінантно-індетермінантних парадигм, створюючих два типи розвиткових детермінант: родова природа – перша, онтологічна домінанта, у ідейному відношенні просторова структурність, і видова, або друга, – гносеологічно похідна і світоглядно залежна у часовому відношенні системність, що виходить з першої, онтологічної домінантності первинної природи. Вважаємо, що онтологічну домінантність телеологічної орієнтації розглядаємо як той трансгресивно визначений векторний першонапрямок (першопоштовх, першоелемент), який концептуально цілепокладає історичний розвиток на довгий термін (можливо н а з а в ж д и), межі якого у будь-якій позитивній онтології, гносеології, логіці, аксіології або будь-яким іншим, ідеологічно соціалізованим ш т у ч н и м механізмом подолати або важко (хіба що д е л і н к в е н т н о), або неможливо.

Як домінантний пролонгатор – онтологічна, каузопокладена первинність першої, родової правової природи рефлексій визначає структурні елементи головними у будь-яких перехідних, кризових чи аномічних правозаконо-трансформаціях, другу детермінантність – індетермінантність будь-яких правозаконодавчих перетворень, залежну від первинної, зумовленою першою, родовою правовою природою у **будь-яких відношеннях і пропорціях**. Тоді онтологічно буттєві правові системи та законодавчі структури, що були раніше каузально цілепокладені у основи правоусвідомленого законотворення раніше історично сформованих держав, мабуть, історично приречені слугувати зразками творення кореляційних моделей досвідної (можливо – експериментальної) історії аномічних правозаконотрансформацій у нетрадиційних суспільствах, що виникли пізніше на світовій арені. Вишукуючи пріоритетні цінності й альтернативи деструктивному та деструктурному рефлексивному розвитку права і закону за часів кризового, перехідного буття права і закону, зокрема посттоталітарного, яке, як і буття колишніх світових держав, що виникли внаслідок **первинної причини** законодавчої легалізації ментально адаптованих раніше правових систем першої, родової правової природи, формують свої законодавчі структури на тлі традиційного ментального усвідомлення, як типово правового, визначення і суспільного о п р и л ю д н е н н я правової ідеї як конкретно-історично пізної законодавчої норми-істини, що віддзеркалюється у циклах соціальної активності правоусвідомлених процесів, остаточно регресивно рефлексованих у системно кризовому циклі соціальної активності правосвідомості – девіантної правосвідомості як ідейно-світоглядної парадигми перехідних правозаконотрансформацій. Створюючи у такий спосіб другу, видову правову природу, але за умов традиційно-історичної ментальної слабкості, «колоніальної ментальності» (І. Поліщук), пасивності, правосвідомості низького циклу соціальної активності, про що зазначали за різних часів історичного буття різні вітчизняні праводослідники, створення ментально-правової системи законодавчого буття вимагає додаткового правозаконоосмислення й правомірного досвідного усвідомлення. Думаємо, що таке рефлексивне правозаконоосмислення найбільш оптимально ідентифікується у феномені синергетизму девіантної правосвідомості як актуальної підвалини її буттєвої онтології.

Розглядаючи правову нескінченність та законодавчу скінченність правових рефлексій як рефлексій соціологічного процесуального права – правової свідомості у **аспекті спадкоємності девіантної правосвідомості**, зазначимо, що, за логікою наших розмірковувань, умовна нелінійна паритетність світоглядної дистанційної асиметрії структурних і системних елементів правозаконотрансформацій, характеризуюча за умов некризового циклу соціальної активності **спадкоємності** здійснення правозаконотрансформаційних процесів їх **мінімальну робочу опозицію як оптимальну**, що функціонально – якісно історично віддзеркалено у ідейно-

світоглядно резонансному циклі **спадкоємності** соціальної активності правосвідомості, репрезентованого у статичних функціях ментально лінеаризованої у системному відношенні правової культури як серенелінійного середовища і філософсько-правової константи первинної, родової правової природи. У разі порушення за будь-яких **інших** причин, умов та обставин цього причинного співвіднесення – ідентифікуємо кризовий цикл соціальної активності правосвідомості – девіантну правосвідомість.

У нашому контексті єдність пізнання права і права як пізнання процесуально забезпечується, ідентифікується та легітимізується у феномені правового усвідомлення сутності буття, максимально суб'єктивованого і об'єктивованого у правовому бутті, репрезентуючого функціональну пізнавальну трансцендентальність правової ідеї у науково-теоретичному передбаченні шляхів соціального розвитку як конкретно-історично – г н о с е л о г і ч н о ї трансформації права у онтологічну цілепокладальність н о р м закону – конкретно-історичних і с т и н соціального пізнання, які мають типові конкретно-історичні **девіації фундаментального несоціального пізнання як девіації соціального права** (А. А. Козловський). В залежності від відповідності останніх нормам ментального права та його розвиткових девіацій, зафіксованими у сталих правозаконодавчих, досвідно адаптованих нормативних актах, які при цьому відбивають сутнісну, і д е й н у природу правозаконодавчих «речей», говоримо про норми національного закону або як істинні (правові), або неістинні (неправові), а звідси, про закон або як правовий, або як неправовий. У цьому контексті девіантну правосвідомість тоді можемо уявляти як синергетичну транзит-правотрадицію, що міждисциплінарно відбиває рівень максимальних девіацій правових рефлексій, коли ідея закону **маргінально** наближена до ідеї права, а асиметрія права і закону не нижче критичного мінімуму як наближеного до оптимального природним механізмом альтернативного сприйняття на конкретно-історичному буттєвому терені "недовикористання" досвіду минулих законопотреб і правовимог на рівні а к т у а л ь н о розв'язаних розвиткових завдань, що стоять перед «живою» правовою і законодавчою реальністю, новою епохою.

Вважаємо, що у такий спосіб можна зрозуміти на позитивному лінійному рівні правозаконотрансформації еволюційно-нелінійну сутність перехідних рефлексій права і закону, визначених нелінійно зорієнтованим правовим, правокультурним середовищем, де здійснюються еволюційні орієнтації і перетворення інформайно-комунікативної моделі рефлексивного права у знаково-матеріальний відбиток правоусвідомленого закону як іншоформу права, інші соціалізації знаково-матеріального відбитку права у законодавчі істини-норми закону, через котрі, власне, феномен ментально усвідомленого права, його еволюційно-синергетичні властивості оприлюднюються та теоретично опрацьовуються або як істинні, або як хибні.

Розуміючи правове нескінченне і законодавче скінченне як структурну і системну частину правосвідомості – ядра правових рефлексій соціуму, – нагадаємо, що правове нескінченне як рівнозалежна частина правової свідомості є сферою існування у домінантному відношенні нелінійно структурних елементів (зв'язків, полей, станів, циклів (рівнів, ступенів, маркерів) соціальної активності еволюційно зорієнтованого с е р е д о в и щ а правової культури як геометрично-конфігураційної ф о р м и правової ідейної і н ф о р м а ц і ї духовного походження, сфери правового нескінченного, трансформуючогося за логікою, онтологією, гносеологією та аксіологією спадкоємності етнотрадиції (= національної самосвідомості) у відповідні конкретно-історичні н о р м и сталих поведінкових актів, трансформованих згодом у норми законів як конкретно-історичних, системно-законодавчих і с т и н правової ідеї, зконцентрованих на певних великих етнотериторіальних масивах соціально-історично зорганізованого і ментально адаптованого часо-простору як прообразів етосів, націй, держав. Останні репрезентують соціально-конкретні правові с т р у к т у р и архетипового зразку соціального буття з зовнішнім світом як масиви (зв'язки, поля, стани, польові, станові конфігурації) ідейно-правової інформації у системно-зорганізованому часо-просторі на рівні ідейно-світоглядної парадигми транснаціонального компендіуму ментально засвоєних певною людністю тих діючих або пасивних регулятивно-кореляційних, системних н о р м закону, його елементів (правова, законодавча традиція, правова, законодавча ідіома, ідея, правовий, законодавчий ідеал, правова, законодавча система, правова, законодавча культура, правова, законодавча духовність та ін.) як природно – нормативного з м і с т у знаково-матеріальної рефлексії правової матерії.

Ці норми законів, що функціонально діють паралельно й водночас у конкретно-історичному п о л і суспільства або держави на різнорівневих і різнолінійних, спадкоємно-ієрархізованих

ступенях його як лінійної, як правило, єдиної організації за логікою історичної спадкоємності етнотрадиції (= національної самосвідомості), так й нелінійної, поліїдейної синергетичної самоорганізації за логікою філософсько-правової соціалізації правової ідеї у конкретно-ментальному часо – просторі, притаманній, гадаємо, правозаконотрансформаціям на етапі перехідного, системного кризового буттєвого розвитку права і закону. За такою запропонованою схемою девіантна правосвідомість природньо відбиває (спроможна відбивати) максимально припустиму на певному історичному часо-просторі, детерміновану рівнем техніко-технологічних можливостей науково-теоретичного пізнання модель і д е а л ь н о г о наближення (ідентифікації, розуміння, усвідомлення) у правозаконодавчих трансформаціях через маргінально хибну законодавчу норму – девіантну істину закону до правової ідеї як первинних, так і вторинних суб'єктів правосвідомості, коли в залежності від ідейно-світоглядної відповідності національних маргінальних норм-істин закону немаргінальним світовим аксіологічним правовим нормам-цінностям, визнаними світовою спільнотою, можна оцінювати норми закону або як істинні, або як неістинні.

Правосвідомість і девіантна правосвідомість, репрезентуючи у своїй сутності с в і д о м е, родове розуміння правової ідеї, а разом з цим і феномену права у законі та його нормах, диференціюючись у різних нормативних пізнавально-правових маргінальних істинних, насамперед підзаконодавчих актів, рефлексує собою цілепокладальну, видову, змістовну п р и ч и н у будь-яких правопізнавальних перспектив, ефектів й правопролонгуючих домінант наслідкового праворефлексивного світовиміру, що тим самим "п і з н а є" й остаточно легітимізує себе синергетично у законі, законодавчій істині як сталюсвідомлених на лінійному, конкретно-історичному ґрунті правових маркерів. Отже,

за таких критерієв частину правосвідомості – с в і д о м і с т ь – умовно дорівнюємо рефлексивному феномену з а к о н у як процесуально усвідомленого маркера рефлексивного права, суб'єктивно осмисленого за **максимальними девіаціями правових рефлексій на рівні пізнання як права (А. А. Козловський)**, що статично реалізується як його функціонально-методичний з м і с т, конкретна н о р м а – і с т и н а, що належать правовому ч а с у другої, видової правової природи. Останній є, вважаємо, дискретним п р о с т о р о м права або феноменом законодавчого с к і н ч е н н о г о, обмеженим у своїй світоглядно-методичній функції парадигмальними властивостями тієї ментальної щільності правових рефлексій, що структурно зконцентровані у с и с т е м н и х елементах відповідної правової традиції, де остання девіантно трансформована у певний етнотериторіальний часо-простір.

Думаємо, що гносеологічно і епістемологічно засвоюючи у теоретичній площині онтологічні трансформації геометричних, механістичних та поліаспектних емпіричних праворефлексій пізнавального **осмислення світу як його ментального опосередкування**, як науково, так і філософсько не соціалізованих у я в л е н ь про трансгресивну видозміну простору і часу у методологічній телеологічності їх еволюційного та коеволуційного буття, створюючи у такий спосіб методичні к о н с т а н т и, їх міжгалузевих і міжфункціональних зв'язків теоретичного світопізнання з філософським їх осмисленням, науковий і філософський с т и л ь мислення, – тим самим виносимо на поверхню буттєвих завдань формування потреби пріоритету теоретичного розуміння загальної в л а с т и в о с т і простору і часу та правового простору й часу як п р а в а т а з а к о н у пізнання і як з а г а л ь н и х закономірностей коеволуційного співіснування права і закону, правосвідомості й законосвідомості у трансгресивних еволюційних змінюваностях будь-яких природних явищ і процесів, природа яких не пізнана.

Таким чином, розглянуті активні аспекти та критерії теоретичної ідентифікації актуальних джерел, структур і умов здійснення посттоталітарної правосвідомості можуть правомірно слугувати начальними ідентифікаторами її еволюційної трансформаційності, які за сучасних перехідних правозмін спроможні певною мірою методологічно прояснити та здійснити заздальгідь цивілізаційні модернізації маргінальних пострадянських правових рефлексій як активів української девіантної правосвідомості, утворюючих маргінальні норми права – її актуальну посттоталітарну специфіку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Binswanger L. Heidegger's analytic of existence and its Meaning for psychiatry. – Being in the World. – L., 1951
2. Давид Рене. Основные правовые системы современности. – М.: Прогресс, 1988.

3. Дмитрієнко Ю.М. До питання генезису української національної самосвідомості в її спадкоємності // Науковий вісник. Філософія.– Харків: ХДПУ, 1998. – Вип. 1. – С. 107-114
4. Дмитрієнко Ю.М. Маргінальна правова норма як акт девіантної правосвідомості // Державо і право. – К., 2003. – № 18. – С. 19-23.
5. Иеринг Р. Цель в праве. – СПб.: Изд. Н.В. Муравьева, 1882.
6. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Синергетика как новое мировидение: диалог с И. Пригожиным // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 3-21.
7. Дмитрієнко Ю.М., Гарькавенко А.О., Овчаренко Я.О., Кошляк О.В. Синергетика права – прогресивна методологія розв'язання засобами державного управління соціально-правових проблем держав перехідного періоду // Наукові праці. Науково-методичний журнал. – Миколаїв: МДГУ ім. П. Могили, 2002. – Вип. 9. – Т. 22. – С. 118-127.

ПОДМАЗІН С. І.

ПЕДАГОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ЯК ПОЛЕ ПОЛІТИЧНОЇ БОРОТЬБИ

Педагогічна свідомість є невід'ємною частиною суспільної свідомості, її структуроутворюючим елементом, в якому реалізується процес формування у діючих навчаючих і виховуючих поколіннях конкретного соціального організму суб'єктивних образів майбутніх поколінь шляхом утримання, збереження й переробки інформації про педагогічне буття даного соціального організму, що перебуває на певному етапі свого історичного розвитку.

Аналізуючи структуру педагогічної свідомості, В. І. Воловик передусім підкреслює, що ми маємо в даному випадку справу з багаторівневим феноменом [1, с. 56-57], він виділяє як основні такі його рівні як буденна педагогічна свідомість і теоретична педагогічна свідомість, педагогічна психологія та педагогічна ідеологія.

Являючи собою складноструктуровану систему, педагогічна свідомість значною мірою залежить від рівня педагогічного пізнання.

Будучи невід'ємною частиною пізнавального процесу, педагогічне пізнання має усі притаманні останньому риси. Джерелом педагогічного пізнання, сферою, завдяки якій воно одержує свій зміст, є існуючий незалежно від свідомості (і педагогічної свідомості в тому числі) фрагмент об'єктивної реальності – педагогічне буття. І пізнання даної реальності, педагогічного буття – це процес творчого відображення його в свідомості людей. Педагогічне знання за своєю природою є результатом відображення, суб'єктивним образом педагогічного буття, тобто об'єктивного процесу передачі попередніми поколіннями соціальної спадщини, яка стає доступною для наступних поколінь за допомогою їхнього навчання і виховання. Як і педагогічне буття, педагогічне пізнання протікає за загальними законами розвитку, законами діалектики.

Основою педагогічного пізнання, як і пізнання в цілому, служить практика. Вона ж є і критерієм істинності педагогічного знання.

У кожний конкретний період розвитку процесу педагогічного пізнання педагогічне знання являє собою складно структуровану систему [1, с. 59-63].

Її основними структуроутворюючими елементами служать положення, прийняті за істинні без логічного доказу, які, формуючись, як правило, стихійно, під безпосереднім впливом тих або інших педагогічних явищ, існують у вигляді постулатів, аксіом, догм. Будучи специфічним проявом звичаїв у розумовій діяльності, вони складають основу народної педагогіки.

Крім них, до структури системи педагогічного знання входять традиції теоретичної діяльності – логічно обґрунтовані форми, способи, прийоми, методи уявного збагнення педагогічної реальності, її уявної зміни або збереження. Проявляючись у вигляді окремих педагогічних ідей, поглядів і настанов, які набули міцності, відносної стійкості, повторюваності, правильність яких підтверджена на практиці й яким притаманна несанкціонована нормативність, вони складають основну тканину педагогічних теорій, педагогічної науки. Педагогічне знання, що є результатом педагогічного пізнання, виникає в результаті педагогічного мислення.

Педагогічне мислення відрізняється від технократичного, технологічного тим, що його об'єкт — взаємодія з кожним учнем. І вона не зводиться лише до виконання певної навчальної програми.